

МОНІТОРИНГ ПОРУШЕННЯ ЦИФРОВИХ ПРАВ В УКРАЇНІ

Аналітичний звіт

Період моніторингу – червень 2021 року

I. ПОРУШЕННЯ ЦИФРОВИХ ПРАВ ЗАГАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

(порушення, які мають вплив на необмежене коло осіб)

1. Доступ до інтернету. Недотримання принципу “законності” обмеження права на свободу вираження поглядів

1) Блокування веб-ресурсів в позасудовому порядку

а) Указом Президента України №266/2021 від 24 червня 2021 року «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 червня 2021 року «Про застосування, скасування і внесення змін до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)»¹ застосовано такий вид санкцій, як блокування інтернет-провайдерами доступу до ресурсів, у тому числі до їх субдоменів **до 62 (шестидесяти двох) веб-сайтів**;

б) Указом Президента України №265/2021 від 24 червня 2021 року «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 червня 2021 року «Про застосування, скасування і внесення змін до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)»² заблоковано ще **15 (п'ятнадцять) веб-сайтів**.

Продовжують діяти Укази Президента України, якими введено в дію рішення РНБО щодо блокування веб-ресурсів, а саме:

- від 21 травня 2021 року №203/2021³ про введення в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року "Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)", яким застосовано такий вид санкцій, як “інші санкції, що відповідають принципам їх застосування, встановленим Законом” (мається на увазі Закон України “Про санкції”), а саме: **блокування Інтернет-провайдерами доступу до низки веб-ресурсів, у тому числі до їх субдоменів, яким заблоковано 468 веб-ресурсів**;

- від 14 травня 2020 року № 184/2020, яким введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2020 року “Про застосування, скасування і внесення змін до

¹ <https://www.president.gov.ua/documents/2662021-39265>

² <https://www.president.gov.ua/documents/2652021-39261>

³ <https://www.president.gov.ua/documents/2032021-38949>

персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)”, яким застосовуються, скасовуються і вносяться зміни до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій), запропонованих Кабінетом Міністрів України і Службою безпеки України⁴. В такий спосіб заблоковано **240 веб-ресурсів**;

- від 23 березня 2021 №109/2021⁵ «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 березня 2021 року «Про застосування, скасування і внесення змін до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», яким заблоковано доступ до **20 (двадцяти) веб-ресурсів**;

Ці Укази продовжують неодноразово критиковану практику блокування веб-сайтів на підставі Указів Президента України від 15.05.2017 року⁶, від 14.05.2018 року⁷ та від 19.03.2019⁸, на що вже зверталась увага у аналітичних звітах за результатами Моніторингу порушень цифрових прав в Україні⁹.

Загалом в наведений спосіб **наразі заблоковано 633 веб-ресурси**¹⁰.

2) Блокування веб-ресурсів в судовому порядку, незважаючи на відсутність такого засобу забезпечення кримінального провадження в КПК України

а) ухвалою Київського апеляційного суду від 25.05.2021 у справі № 760/9094/21¹¹ (оприлюдненій у ЄДРСР 07.06.2021) залишено без змін ухвалу слідчого судді Солом'янського районного суду міста Києва від 14.04.2021, якою задоволено клопотання прокурора Солом'янської окружної прокуратури міста Києва та накладено арешт на майнові права інтелектуальної власності, які начебто виникають у користувачів мережі Інтернет при використанні **340-ка (трьохсот сорока)** перелічених в ухвалі веб-ресурсів шляхом зобов'язання здійснити заходи з **блокування (закриття) доступу до веб-ресурсів** з метою заборони надавати користувачам доступ до сайтів операторами, провайдерами телекомунікацій, що здійснюють діяльність на території України, які відповідно до ч. 2 [ст. 42 ЗУ «Про телекомунікації»](#) включені до реєстру операторів, провайдерів телекомунікацій й перелік яких міститься на офіційному веб-сайті Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації та з використанням телекомунікаційних мереж, через які відбувається фактичне отримання доступу до вищевказаних незаконно діючих на території України веб-сервісів;

б) ухвалою Рівненського апеляційного суду від 27.05.2021 у справі № 569/6007/21 (оприлюднена в ЄДРСР 02.06.2021) залишено без змін ухвалу слідчого судді Рівненського міського суду Рівненської області від 07 квітня 2021 року про задоволення клопотання старшого слідчого з ОВС СУ ГУ ДФС у Рівненській області про накладення арешту на майнові права інтелектуальної власності, які начебто виникають у користувачів мережі «Інтернет» при використанні **2-х (двох) веб-ресурсів**, шляхом закриття до них доступу у спосіб зобов'язання інтернет-провайдерів, що здійснюють діяльність на території України, які, відповідно до ч.2 [ст.42 закону України «Про телекомунікації»](#) включені до реєстру операторів, провайдерів телекомунікацій¹².

В результаті ухвалення зазначених судових рішень обмежено доступ до **342 (трьохсот сорока двох) веб-сайтів**.

Не аналізуючи змісту веб-ресурсів, доступ до яких обмежено на підставі указів Президента та судових рішень, вважаємо за необхідне звернути увагу на незаконність застосованого до них способу обмеження доступу, який не відповідає вимогам принципів “законності” та

⁴ <https://www.president.gov.ua/documents/1842020-33629>,

⁵ <https://www.president.gov.ua/documents/1092021-37481>

⁶ <https://www.president.gov.ua/documents/1332017-21850>

⁷ <https://www.president.gov.ua/documents/1262018-24150>

⁸ <https://www.president.gov.ua/documents/822019-26290>

⁹ <https://www.ppl.org.ua/monitoring/monitoring-cifrovix-prav>

¹⁰ М. Дворовий “Санкції та блокування веб-сайтів в Україні: як непомітно відкрити скриньку Пандори», аналітичний звіт, с. 11, режим доступу: https://dslua.org/wp-content/uploads/2021/06/Sanctions_and_Internet_UPD_2.pdf

¹¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97404004>

¹² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97306724>

“передбачуваності” відповідно до частини 2 статті 10 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Таким чином, у звітний період зафіксовано **7 (сім) фактів порушення цифрових прав загального характеру** у вигляді обмеження доступу до Інтернету, які стосуються блокування **975 веб-ресурсів**.

II. ПОРУШЕННЯ ЦИФРОВИХ ПРАВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ (порушення, які стосуються окремих осіб і не мають безпосереднього впливу на широку аудиторію)

1. Порушення права на свободу вираження поглядів

1) Одночасне застосування таких способів правового захисту, як спростування та видалення недостовірної інформації без обґрунтування необхідності в цьому; невмотивованість рішень про видалення спірної інформації, що порушує європейські стандарти у галузі свободи слова

Як зазначалось в попередніх звітах про результати моніторингу цифрових прав, в Україні активно розвивається судова практика, відповідно до якої суди зобов’язують не лише спростовувати ту чи іншу інформацію, визнану недостовірною, але й видаляти спірні відомості. При цьому, такі судові рішення, як правило, належним чином не мотивуються. Детальніше зазначену проблему описано в аналітичному звіті [“Судова практика у справах про поширення інформації в інтернеті: тенденції та проблеми правозастосовної практики”](#)¹³.

В червні 2021 року під час моніторингу виявлено **8 (вісім) рішень про спростування і видалення (блокування публічного доступу до) спірних відомостей**, а саме:

а) постанова Київського апеляційного суду від 12.04.2021 у справі № 760/12059/20¹⁴ (оприлюднена в ЄДРСР 04.06.2021), якою залишено без змін рішення Солом’янського районного суду міста Києва від 11 вересня 2020 року та додаткове рішення Солом’янського районного суду від 30 вересня 2020 року, якими спірну інформацію визнано недостовірною (незважаючи на те, що суд встановив наявність фактичного підґрунтя) та зобов’язано відповідачів спростувати та видалити спірні публікації без правового обґрунтування застосування видалення, як способу правового захисту;

б) рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 03.06.2021 у справі № 761/5102/21¹⁵, де суд, вийшовши за межі позовних вимог, у тексті спростування зобов’язав відповідача повідомити про видалення спірної публікації (хоча про застосування цього способу правового захисту рішення не приймалось);

в) рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 01.06.2021 у справі № 761/23481/19¹⁶;

г) рішення Жовтневого районного суду м. Кривого Рогу від 11.06.2021 у справі № 212/2376/21¹⁷;

г) рішення Мукачівського міськрайонного суду Закарпатської області від 14.06.2021 у справі № 303/7664/19¹⁸;

д) рішення Василівського районного суду Запорізької області від 09.06.2021 у справі № 311/1491/21¹⁹;

е) заочне рішення Октябрського районного суду м. Полтави від 26.05.2021 у справі № 554/9489/20 (оприлюднене у ЄДРСР 22.06.2021). Цим рішенням, окрім того, обов’язок по видаленню спірної

¹³ <https://bit.ly/3eHXQks> стор 21-32

¹⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97332799>

¹⁵ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97399637>

¹⁶ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97886916>

¹⁷ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97584661>

¹⁸ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98056449>

¹⁹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97707484>

інформації покладено на реєстратора доменного імені, який є посередником і не відповідає за зміст інформації, що оприлюднюється на веб-сайтах, доменні імена на які він реєстрував²⁰;

е) постановою Одеського апеляційного суду від 03.06.2021 у справі № 495/7728/19, якою залишено без змін рішення Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області від 19 лютого 2020 року про видалення спірної інформації²¹.

Окремо варто зауважити, що в Єдиному державному реєстрі судових рішень продовжують з'являтися рішення у справах про захист честі, гідності і ділової репутації, в яких зміст спірної інформації прихований позначками “ІНФОРМАЦІЯ №_”, що унеможлиблює ознайомлення з відомостями, щодо яких заявлено позовні вимоги. Прикладами таких рішень є рішення Маньківського районного суду Черкаської області від 14.06.2021 у справі № 699/987/20²², постановою Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 09.06.2021 у справі № 742/1485/19-ц²³, постановою Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 18.06.2021 у справі № 758/16245/17²⁴.

Неповне викладення обставин справи не дає можливості зрозуміти суть правопорушення, встановленого судом, а також мотиви суду при ухваленні рішення. Відтак, публікація подібних неповних текстів судових рішень із приховуванням значної частини інформації, важливої для громадського контролю, має ознаки порушення принципу гласності та публічності судових процесів та, зокрема, публічності судових рішень, а також права громадян на інформацію про діяльність судової влади.

2) Застосування способу правового захисту з порушенням вимог закону, видалення достовірної інформації

а) рішенням Святошинського районного суду м. Києва від 03.06.2021 у справі № 759/5609/21 відповідача зобов'язано **спростувати** інформацію, визнану судом недостовірною, **шляхом її видалення**, незважаючи на те, що спростування та видалення - це різні способи правового захисту. Крім того, суд зобов'язав спростувати шляхом видалення не лише ту інформацію, яка була визнана ним недостовірною, але й всю публікацію загалом²⁵;

б) рішенням Святошинського районного суду м. Києва від 03.06.2021 у справі № 759/5606/21²⁶ суд зобов'язав спростувати спірну інформацію шляхом видалення, зобов'язавши видалити й ті відомості, які не визнано недостовірними. Крім того, у цій справі належним чином не розмежовано факти та оціночні судження, внаслідок чого судом визнано недостовірними та відповідача зобов'язано спростувати (видалити) низку оціночних суджень;

в) рішенням Святошинського районного суду м. Києва від 03.06.2021 у справі № 759/5749/21²⁷ суд зобов'язав спростувати спірну інформацію шляхом видалення, зобов'язавши видалити й відомості, не визнані недостовірними, які відносяться до суспільно-важливої інформації (зобов'язано видалити всю спірну публікацію);

г) рішенням Святошинського районного суду м. Києва від 10.06.2021 у справі № 759/6130/21 суд зобов'язав спростувати спірну інформацію шляхом видалення, зобов'язавши видалити й відомості, не визнані недостовірними²⁸.

3) Неналежне розмежування фактів та оціночних суджень

а) рішенням Оболонського районного суду м. Києва від 25.05.2021 (оприлюдненим у ЄДРСР 04.06.2021) у справі № 757/57728/16-ц, частково задовольняючи позовні вимоги позивача, суд

²⁰ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97777133>

²¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97711600>

²² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97675161>

²³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97700149>

²⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97807894>

²⁵ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97399504#>

²⁶ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97956399>

²⁷ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97956400>

²⁸ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97609961>

визнав недостовірною та зобов'язав спростувати, в тому числі й таку інформацію, яка є відображенням думки позивача стосовно відповідача та його політичної діяльності²⁹;

б) рішенням Дарницького районного суду м. Києва від 18.06.2021 у справі № 753/7666/19³⁰ визнано недостовірною всю спірну публікацію загалом та зобов'язано її спростувати без встановлення недостовірних фактів та відмежування їх від оціночних суджень.

4) DoS-атаки на веб-сайти, які призводять до порушення доступу до інформації

Сайт рівненської агенції журналістських розслідувань “Четверта влада” 4vlada.com перестав працювати ввечері 3 червня 2021, після публікації матеріалу, який свідчить про можливе незаконне збагачення місцевого депутата³¹.

Таким чином, у червні 2021 року зафіксовано 15 (п'ятнадцять) порушень цифрових прав індивідуального характеру, які стосуються права на свободу вираження поглядів у цифровому середовищі.

ІІІ. ПОТЕНЦІЙНІ ЗАГРОЗИ ДЛЯ СВОБОДИ СЛОВА ТА ПРАВА НА ПРИВАТНІСТЬ В ІНТЕРНЕТІ В УКРАЇНІ

1) Звинувачення у незаконному зборі персональних даних

а) додатки для здоров'я та фітнесу, які допомагають користувачам смартфонів відстежувати все, починаючи від споживання калорій і закінчуючи датами менструацій, можуть отримувати доступ до персональних даних та ділитися ними без згоди користувача. Про це [повідомляє](#) Bloomberg із посиланням на дослідження British Medical Journal³²;

б) На популярному хакерському форумі виставили на продаж дані 700 млн користувачів LinkedIn, при тому, що загальна кількість користувачів платформи – 756 млн. Про це [пише](#) ain.ua із посиланням на видання RestorePrivacy³³.

2) Поширення спам-розсилки, шкідливого контенту та програмного забезпечення

Патрульна поліція України попереджає, що невідомі розсилають листи від її імені з погрозами штрафів та застерігає, що електронні листи зі схожим змістом (про несплачені податки, кримінальні справи тощо) можуть надходити й нібито від інших держустанов. Така розсилка небезпечна, тому що листи містять додатки, відкриваючи які, відбувається завантаження вірусного файлу, який заражає комп'ютер³⁴.

3) DDOS-атаки на веб-сайти та дата-центри, які потенційно можуть спричинити збій в роботі веб-сайтів, інші збої в роботі веб-ресурсів:

а) Київські міські системи кіберзахисту 09.06.2021 зафіксували масовану DDOS-атаку на комунальний дата-центр³⁵. Про це повідомив Департамент інформаційно-комунікаційних

²⁹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97432016#>

³⁰ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97913778>

³¹ <https://imi.org.ua/news/sajt-vydannya-chetverta-vlada-zaznav-dos-ataky-pislya-publikatsiyi-pro-pompezhne-vesillya-deputata-i39540>

³² <https://ms.detector.media/internet/post/27554/2021-06-17-dodatky-dlya-zdorovya-ta-fitnessu-mayut-progalyny-u-zberezheni-konfidentsiynosti-doslidzhennya/>

³³ <https://ms.detector.media/kiberbezpeka/post/27652/2021-06-30-zmi-na-khakerskomu-forumi-prodayut-dani-700-mln-korystuvachiv-linkedin/>

³⁴ https://t.me/patrolpolice_ua/1245

³⁵ <https://kyivcity.gov.ua/news/sistemi-kiberzakhistu-fiksuyut-masovanu-DDOS-ataku-na-komunalniy-data-tsentr-mozhlive-spovilnennya-ta-perebo-v-roboti-deyakikh-miskikh-servisiv/>

технологій. Спеціалісти з кібербезпеки запевнили, що всі системи захисту налаштовані та відпрацьовують навантаження згідно регламенту. Атака може дещо вплинути на швидкість і роботу київських сервісів, можливі невеликі перебої в їхній роботі;

б) у роботі соціальної мережі Instagram стався масштабний збій. Зокрема, його відчували навіть у Києві. Проблеми у роботі соцмережі зафіксували у середу, 9 червня, о 17:18. Так, 17% скарг стосувалися проблем під час входу в Instagram, а 69% пов'язані з оновленням стрічки. 13% стосувалися проблем з роботою веб-версії соціальної мережі³⁶;

в) у роботі Google стався збій через оновлення додатку для Android. За повідомленням AIN.ua, збій імовірно стався в усіх власників Android-смартфонів після автоматичного оновлення додатку Google: на екрані постійно з'являється повідомлення про помилку³⁷.

4) Поширення фейків та спотвореної інформації

Антивакцинатори поширюють дописи про те, що компанія Pfizer нібито визнала, що контакти з вакцинованими або людьми, які контактували з вакцинованими, можуть бути небезпечними для здоров'я вагітних жінок. У своїй аргументації посилаються на документ, що описує клінічне випробування вакцини Pfizer, зокрема на розділ «Вплив під час вагітності». Однак це неправда: у Pfizer не заявляли, що невакциновані люди можуть мати «негативні наслідки» через контакт з реципієнтами вакцини³⁸.

Таким чином, у червні 2021 року зафіксовано 7 (сім) потенційних порушень цифрових прав, виявлених під час моніторингу.

Підсумовуючи викладене необхідно зазначити, що моніторинг порушень цифрових прав в Україні у червні 2021 року дозволив виявити:

- **7 (сім) фактів порушення цифрових прав загального характеру у вигляді обмеження доступу до Інтернету, які стосуються блокування 975 веб-ресурсів;**
- **15 (п'ятнадцять) порушень цифрових прав індивідуального характеру, які стосуються порушення права на свободу вираження поглядів у цифровому середовищі.**

Виявлено також 7 (сім) потенційних порушень цифрових прав.

Це дослідження проведено в межах проєкту “Моніторинг ситуації зі свободою в інтернеті в Україні”, що реалізується за фінансової підтримки [ABA ROLI Ukraine](#).

³⁶ <https://internetua.com/vidcsuli-navit-v-ukrayini-u-roboti-instagram-stavsyia-masshtabnii-zbii>

³⁷ <https://ms.detector.media/internet/post/27579/2021-06-22-u-roboti-google-stavsyia-zbiy-cherez-onovlennya-dodatku-dlya-android/>

³⁸ <https://voxukraine.org/fejk-u-pfizer-peredbachayut-ryzyky-dlya-vagitnyh-cherez-kontakty-z-vaktsynovanymy/>